

Nr 281.

Av herr **Lindley m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder.*

I 5 § av Kungl. Maj:ts proposition nr 31 framlagda förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder stadgas:

När någon utan biträde av annan än make, avkomlingar, adoptivbarn eller egna eller makes föräldrar eller syskon driver näring eller utför arbete för egen räkning, må kollektiv stridsåtgärd ej vidtagas mot honom i anledning av tvist rörande arbetsförhållandet.

Stadgandet i fråga avser sålunda att bereda de s. k. familjeföretagen skydd mot kollektiva stridsåtgärder i anledning av arbetstvister. Till familjeföretag räknas härvid i avseende å verksamhetens art dels drivande av näring, dels utförande av arbete för egen räkning. Beträffande sistnämnda verksamhet torde större meningsskiljaktighet icke råda om rättmätigheten i kravet på dess skyddande mot ekonomiska stridsåtgärder, så framt fråga verkligen är om arbete för egen räkning (t. ex. ett egnahemsbygge) och icke om näringsverksamhet (t. ex. s. k. spekulationsbygge).

Helt annorlunda ställer det sig med de familjeföretag vilka driva näring, konkurrerande med företagare med lejd arbetskraft. De betänkligheter som här anmäla sig ha utförligt utvecklats i landsorganisationens yttrande över trettonmannakommissionens förslag. Det heter i yttrandet bland annat.

»Då från arbetarsidan småföretag utsatts för massåtgärd, har detta skett i syfte att åvägabringa kollektivavtalsenlig reglering av arbetsvillkoren.

'Kollektivavtalet', uttalar Arbetsdomstolens ordförande i sitt utlåtande över Bergendals förslag, 'avser till sin idé att skapa reda och enhetlighet i arbetsförhållandena. Visserligen kan det beklagas, att enhetligheten lätt slår över i formalism, men lika litet i fråga om arbetsförhållandena som med avseende å andra sidor av verksamheten kan näringslivet i våra dagar undvara en fast organisation. Om inom ett fack vid sidan av kollektivavtalsbundna arbetsgivare även utomstående arbetsgivare förekomma i större utsträckning, är detta ägnat att verka desorganiserande, vilket framför allt sammanhänger med det företräde i konkurrenshänseende, som de utomstående arbetsgivarna äga genom sin möjlighet att betala lägre löner och därigenom avyttra sina varor för lägre pris. Det saknas icke heller exempel på att de utomstående representera en lägre grad av yrkesskicklighet, något som kan medföra en tendens till allmän sänkning av standarden inom yrket. Med hänsyn till sålunda anförda omständigheter kan det — med utgångspunkt att förhållandena på arbetsmarknaden skola utan det allmännas ingripande ordnas genom avtal — icke vara något samhällsinstesse att alltför mycket beskära möjligheten att genom stridsåtgärder framtinga kollektivavtal'.

Vad Arbetsdomstolens ordförande här anfört vill landssekreteriatet för sin del understryka. Uttalandet ger ett gott uttryck för den principiella upp-

fattning, mot bakgrund av vilken de på borgerligt håll så förkättrade avtalsaktionerna mot småföretag böra ses.

Ett generellt förbud mot stridsåtgärder mot småföretag, i stil med den norska lagens, skulle medföra de mest ödesdigra följder för kollektivavtalsväsendet. Fackföreningsrörelsens huvuduppgift att inordna alla yrkesutövare under kollektivavtalets normer är efter decenniers strävan på god väg att förverkligas. Det synes ur social synpunkt ligga makt uppå, att detta mångåriga saneringsarbete icke raseras. Den kollektivavtalsenliga regleringen av arbetsvillkoren utgör icke blott den säkraste garantin för ordning och reda på arbetsmarknaden, den medverkar dessutom till upprätthållande av en hög produktstandard, den medför en enhetlig prissättning och utgör däri-genom det säkraste korrektivet mot illojal konkurrens. Ur dessa synpunkter är fackföreningsrörelsens kamp för kollektivavtalets utbredning även till småföretagen av omedelbar betydelse också för de större avtalsbundna arbets-givarna.

Ur den principiella synpunkt, som här anlagts på problemet småföretag-kollektivavtal, finnes ingen anledning att göra någon skillnad mellan familjeföretag och småföretag med lejd arbetskraft. 12 § komme att genom sina verkningar ingripa i kollektivavtalsväsendet inom sådana arbetsområden, där hantverksdriften är den dominerande driftsformen, ävensom inom transportväsendet, där med motortrafikens utveckling familjefirmornas antal ökats i mycket stor omfattning.»

De betänkligheter som här framställts mot trettonmannakommissionens (med Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt överensstämmande) förslag till reglering av skyddet för familjeföretag äro synnerligen välgrundade. Ett belysande exempel erbjuder utvecklingen inom motorfordonstrafiken. Lätt-heten att förvärva motorfordon — beroende av det på detta område flore-rande avbetalningssystemet — har medfört framskapandet av ett otal en-skilda småföretagare inom person- och godstransportfacket, vilka för att kunna fullgöra sina åtagna amorteringsförpliktelser bedriva en mördande konkurrens icke endast inbördes utan också med järnvägs- och sjötrafiken. De större åkerierna ha alltmera drivits tillbaka och i stor utsträckning tvungits att nedlägga sin rörelse. Någon statistik rörande dessa förhållan-den finnes visserligen icke, men utan överdrift kan man beräkna att antalet av här ifrågavarande småföretagare inom motortransportväsendet utgör inemot 40 procent av det totala företagareantalet. I mycket stor utsträck-ning komme dessa företag att bliva hänförliga under familjeföretag i lag-förslagets mening.

Enahanda är utvecklingstendensen inom sjöfartens område, även om ut-vecklingen där icke fortskridit lika långt. Nästan alla små segelfartyg ha blivit motoriserade och ha på grund av sina billigare driftkostnader kunnat bjuda kustångfartygen en för dessa förlamande konkurrens. Beträffande dessa motorseglare, vilka merendels uppehålla sig utom hemorten, komme det ju också att ställa sig särskilt svårt att urskilja »familjefartygen» från fartyg med lejd arbetskraft.

Tillgången till elektrisk kraft har möjliggjort för smärre hantverkare att, anlitande maskinell hjälp, upptaga konkurrens med större företagare inom

industrien. En sådan småföretagare kan numera med biträde av endast familjemedlemmar bedriva sin verksamhet i en omfattning som för endast några decennier tillbaka krävt ett tiotal anställda löntagare. Den maskinella utrustningen har ersatt den levande arbetskraften eller reducerat den till ett minimum. Vi ha ännu icke sett slutet på denna utveckling.

Inom de hantverksmässigt bedrivna yrkena, såsom måleri-, skoreparationsyrket m. fl., komme ett förbud mot stridsåtgärder för kollektivavtalsenlig reglering av arbetsförhållandena att medföra avsevärda olägenheter. Därigenom att familjefirmorna så att säga fridlystes från anspråk om tillämpning av för övriga företagare inom facket gällande kollektivavtal, komme det att på dessa områden tillskapas en kategori av företagare, vilkas verksamhet gynnas av att de göras oberoende av den prisnivå, som kollektivavtalen bidra till att fixera och som i stor utsträckning motverkar en osund illojal konkurrens. Ett ofrånkomligt resultat härav bleve ett ytterligare neddragande av hantverkets kvalitet och en proletarisering av hantverkets utövare.

Inom vissa hantverk, såsom inom skomakeriyrket, äro redan nu de s. k. självförsörjarna i majoritet. Så t. ex. sysselsätta av Stockholms cirka 650 skomakeriidkare endast 275 lejd arbetskraft (tillhoppa cirka 325 arbetare). Vid en lönekonflikt kan inträffa och har inträffat, att dessa företagare i full utsträckning övertaga kundkretsen.

Inom målerifacket finnas t. ex. i Umeå 98 självförsörjare men endast 60 organiserade måleriarbetare; motsvarande siffror äro för t. ex. Härnösand 25 och 24 och för Örebro 110 och 158.

De nu anförda exemplen kunna mångfaldigas. Handels- och livsmedelsfacken m. fl. beröras på samma sätt synnerligen kännbart av det i 5 § inrymda förbudet. Kravet på detta har uppburits av en opinion som utbildats kring vissa enstaka fall och icke tagit i betraktande de allmänna konsekvenser, till vilka ett genomfört sådant förbud skulle leda för kollektivavtalsväsendet och därmed för en reglering icke endast av arbetsförhållandena utan även av konkurrensen företagarna emellan. Vi förmena det vara ett rimligt krav att personer, vilka etablera sig såsom företagare, bedriva den konkurrens, av vilken företags existens är beroende, utifrån samma förutsättningar som konkurrenterna inom yrket och icke genom särskilt rättsskydd gentemot avtalsaktioner försättas i en privilegierad ställning. Vi kunna icke finna den omständigheten att vederbörande i sin rörelse använder släktingar i stället för oskylda är av betydelse att motivera en sådan undantagsställning. Endast om man inskränker sig till att bedöma frågan ur synpunkten av företagarens eget intresse kan den föreslagna regleringen motiveras. Tar man åter samtidigt i betraktande konsekvenserna för affärs- och arbetslivet i det hela, skall man finna att den vinst, en sådan reglering betytt för den skyddade företagaren, uppväges och överväges av de nackdelar, som den, enligt vad vi utvecklat, skulle i andra avseenden medföra.

I 4 § 2 stycket av lagförslaget stadgas från förbudet mot föreningsrättskränkning undantag för »föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare eller annan i förtroendeställning ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren». Arbetsgivare äger sålunda enligt detta stadgande rätt att påfordra och genom stridsåtgärd genomdriva avtalsbestämmelse av innehåll att ifrågavarande anställda icke skola tillhöra fackförening av egentliga arbetare. Betänkligheter mot detta förslag möta ifråga om kategorien »annan i förtroendeställning». Begreppet förtroendeställning saknar varje bestämning. Förhållandet påtalades redan i landsorganisationens yttrande över trettonmannakommissionens förslag, i vilket yttrande exempel anfördes på begreppets svårtolklighet. Det framhölls sålunda att det t. ex. inom detaljhandeln förekommer firmor med mångfilialsystem med en föreståndare för varje filial, vilka föreståndare i regel ha sig underordnad personal men regelmässigt äro organiserade i personalens fackorganisation. Intaga dessa personer förtroendeställning i förslagets mening? Intages sådan ställning av t. ex. kassörskan på ett kafé eller i en affär?

Den sedvanliga arbetsledareklausulen i kollektivavtalen omfattar icke denna kategori »annan i förtroendeställning» utan endast de egentliga arbetsledarna, d. v. s. de, som äro satta att som arbetsgivarens ställföreträdare leda och fördela arbetet och i regel ej själva deltaga i arbetets utförande. Den genom förslaget möjliggjorda utvidgningen av denna bestämmelse kan giva anledning till betydande meningsskiljaktigheter och stridigheter vid kollektivavtals upprättande, i det att arbetsgivarparten tydligen har ett stort intresse av att under begreppet förtroendeställning inrymma även andra än de egentliga arbetsledarna och därigenom förhindra deras anslutning till fackförening, krav, vilka arbetarparten å sin sida kan finna obefogade med hänsyn till att förtroendeställningen är endast nominell, då i verkligheten förtroendemannens arbetsuppgifter endast oväsentligt skilja sig från de egentliga arbetarnas.

Så mycket mindre finnes anledning att låta undantagsbestämmelsen i 4 § 2 stycket omfatta »annan i förtroendeställning» som något verkligt praktiskt behov av en sådan utvidgning av den hittills använda arbetsledareklausulen veterligen icke gjort sig gällande.

Även begreppet arbetsledare är i viss mån oklart. För undvikande av tolkningstvister anse vi lämpligt att i 4 § lämnas en bestämning av begreppet, anslutande till den bestämning, som regelmässigt upptages i kollektivavtalen.

Bestämmelsen i 10 § om skyddsarbete kan komma att för vissa arbetargrupper medföra väsentligt avbräck i deras möjligheter att genom stridsåtgärder bevaka sina intressen i en arbetstvist. Sålunda är t. ex. fastighetspersonalens arbete så gott som uteslutande av beskaffenhet att kunna hänföras till skyddsarbete. Det arbete som utföres av dessa arbetare be-

står i eldning, renhållning, smärre reparationer o. d. Skulle begreppet skyddsarbete erhålla en så vid bestämning som i förslaget skett, vore därmed fastighetspersonalen urständsat att med utsikt till framgång upptaga en arbetstvist, eftersom arbetsgivaren, åberopande förevarande bestämmelse, finge möjlighet att genom anlitande av strejkbrytare förtaga all effekt av en arbetsinställelse eller blockad, en möjlighet som han givetvis icke heller skulle underlåta att begagna i arbetstvister, där han själv vore den angripande parten. Resultatet bleve att arbetsgivaren praktiskt taget egenmäktigt kunde diktera arbetsvillkoren.

Då principiellt sett skyddsarbete endast avser att förebygga skada å egendom (mekanisk skada), kan mot det sagda den invändningen göras att fastighetspersonalens arbete icke uteslutande har karaktären av skyddsarbete. Eldningsarbete skulle sålunda bli att anse såsom skyddsarbete endast i vad det tjänade att förebygga materiell förstörelse å fastigheten, däremot icke i vad det ansåge fastighetens uppvärmning för bostadsändamål. Bortsett från att en sådan gräns praktiskt taget torde vara omöjlig att upprätthålla och kontrollera, blir invändningen utan betydelse med hänsyn till att under skyddsarbete innefattats även arbete till förebyggande av fara å människor. Med hänvisning härtill komme uppenbarligen i stor utsträckning även arbete, vilket eljest icke vore att anse som skyddsarbete, att tilläggas sådan karaktär.

Det kommunala arbetsområdet erbjuder på samma sätt typiska exempel på här berörda konsekvenser av regeln om skyddsarbete, och detta även i fall då fråga icke är om s. k. samhällsfarliga stridsåtgärder.

Det anförda framhäver betydelsen av att bestämmelsen om skyddsarbete erhåller en sådan avfattning, att tillämpligheten av densamma begränsas till uppenbara nödlägen. Att ge bestämmelsen en med avseende härå tillfredsställande utformning möter visserligen de största svårigheter. Den av landsorganisationen föreslagna bestämningen av begreppet skyddsarbete torde emellertid kunna godtagas, även om icke ens densamma erbjuder de garantier mot godtycklig rättstillämpning, som rimligen kunna krävas.

Undertecknade hemställa med åberopande av här ovan anförda skäl och synpunkter,

att riksdagen måtte för sin del antaga följande lydelse av bestämmelserna i nedannämnda paragrafer av lagförslaget:

4 §.

I förhållandet — — — kollektivavtal.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder för intagande av föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller — — — föreskrift.

Med arbetsledare förstås i denna lag den som i egen-
skap av arbetsgivares ställföreträdare utövar förman-
skap med uppdrag att leda, fördela eller kontrollera
andras arbete, icke annat än tillfälligtvis själv del-
tager i arbetet, åtnjuter fast lön och icke har andel i
ackord.

5 §.

När någon utan biträde av annan än make, avkom-
lingar, adoptivbarn eller egna eller makes föräldrar
eller syskon utför arbete för egen räkning, må kollektiv
stridsåtgärd ej vidtagas mot honom i anledning av
tvist rörande arbetsförhållandet.

10 §.

Det i 9 § stadgade skydd — — — begränsad an-
svarighet.

Till skyddsarbete hänföres arbete, som är oundgäng-
ligen erforderligt för förebyggande av fara för män-
niskor eller av förstörelse av eller avsevärd skada å i
bruk tagna byggnader eller andra anläggningar,
maskiner eller andra driftsanordningar samt husdjur.

Stockholm den 7 februari 1935.

Charles Lindley.

Rob. Berg.

Edwin Berling.

Mauritz Västberg.
